

KAITSTUD DOKTORITÖÖD

19. oktoobril kaitses Tiina Hoffmann Tartu Ülikooli semiootika ja kultuuriteooria erialal doktoritöö „La traduction cinématographique dans l’Estonie soviétique: contextes, pratiques et acteurs” („Filmitõlge Eesti NSV-s: kontekstid, praktikad, inimesed”). Juhendajad olid kaasprofessor Elin Sütiste (TÜ) ja professor Antoine Chalvin (INALCO, Prantsusmaa), opendid professor Martin Barnier (Lyoni II ülikool, Prantsusmaa) ja vanemteadur Valérie Pozner (CNRS, Riiklik teadusuringute keskus, Prantsusmaa).

Tuginedes arvukatele arhiivimaterjalidele ja intervjuudele, uurib esimene sel teemal kirjutatud interdistsiplinaarne monograafia ühte läbipaistmatut peatükki Eesti tõlkeloos – dubleerimise ja subtiiter-

tõlke praktikaid, kino- ja tsensuuriasutusi ning filmitõlkega seotud isikuid Nõukogude Eestis. Taasiseseisvumise ajaks oli Eestist kujunenud NSVL-i subtiitertõlke eksperdikeskus, kus valmisid subtiitrid nii riiklikuks tarbeks kui ka tellimustööna, sh tehti Eestis kõik venekeelsed subtiitrid vaegkuuljatele. Visandades Eesti-aegseid filmitõlkepraktikaid, antakse ajastu sotsiaal-poliitilises kontekstis ülevaade ka filmitõlkest ja -tsensuurist ning võrreldakse seda nõukogude perioodiga. Pärast filmitõlketööstuse kriisi baaside lepingu sõlmimisest 1939. aastal kuni Eesti lõpliku annekteerimiseni 1944. aastal sai Eestis 1950-ndate alguses kinematograafia ministri Olga Lauristini initsiatiivil alguse välisfilmide subtitreerimise traditsioon. Nõukogude Liidu ametlikes kinodes ehk nn esimesel ekraanil linastusloa

saanud filmid tsenseeriti ja dubleeriti vene keelde ideoloogiliselt seadustatud viisil, mis andis tabuteemadele uue aksepteeritud narratiivi. Eestikeelse subtiitertõlke kui omapärase vene keele kaudu tehtud tõlke tulemusel loodi multikultuurseid ja diskursiivseid audiovisuaaltõlketeksteid. Võrreldes Prantsuse uue laine filme ja Bernardo Bertolucci „Konformisti” originaalversioone tõlgetega, ilmnevad diskursiivsed tõlkenihked. On huvitav tõdeda, et eestikeelset subtiitertõlget ei tsenseeritud, nagu ka ei tsenseeritud lastele mõeldud multifilme ega Eesti filmiklubides linastunud välisfilmide, sh Nõukogude Liidus keelatud Prantsuse uue laine filmide suulist tõlget originaalkeelest. See annab alust väita, et Nõukogude Eesti filmitõlge oli täiel määral tsenseerimata tõlkeliik. Analüüsides filmitõlkijate rolli ja tõlkija ametit kui kujunevat institutsiooni, tuuakse esile toonase filmitõlkija kohati kummalised töötingimused ja tõlkimisel kasutatud strateegiad, seda eelkõige tänu intervjuudele toonase staar-subtiitertõlkija Uno Liivakuga (snd 1926), kelle elutöö oli filmide vahendamine eestlastele. (<https://dspace.ut.ee/handle/10062/74254>)

22. oktoobril kaitses Larisa Mukovskaya Tartu Ülikooli vene keele erialal doktori-töö „Выражение квантитативности в имени в русском и эстонском языках” („Kvantitatiivsuse väljendamine eesti ja vene noomenites”). Juhendajad olid emeriitprofessor Irina Külmoja (TÜ), eesti keele (võõrkeelena) professor Birute Klaas-Lang (TÜ), oponendid emeriitprofessor Hannu Tommola (Tampere ülikool, Soome) ja vanemarvutileksikograaf-projektijuht Jelena Kallas (EKI).

Eesti ja vene keeles esinevate ainsuse ja mitmuse vormide mõistatusi ja paradokse pole varem süsteemselt võrreldud

ega kirjeldatud. Selline kirjeldus on oluline keelte kontrastiivse analüüsi, keeleõppe ja tõlke ning digilingvistika jaoks. Autor on kokku kogunud eesti ja vene keele sõnastikest ja digitaalsetest tekstikogudest uniikaalse andmete kollektsiooni. Sõnastikud ei anna meile alati informatsiooni sellest, millal keeles on võimalik midagi loetleda, näiteks *kolme apelsini*, aga mitte *kolme müra*. Esemete nimed võivad olla mitmuses (*õunu* saab vene ja eesti keeles kokku lugeda: *два яблока, kaks õuna*), kuid see, mis on loetletav tükikaupa ühes keeles (*sibulad* eesti keeles), jääb teises keeles loetlemata (*лук* vene keeles). Konkreet- sed esemed võivad esineda mõnes tekstis mitte kui esemed, vaid kui substants või aine. Vene keeles *салат с морковью* (‘porgandisalat’) ei tähenda salatit ühest porgandist, samuti eesti keeles *punase sibulaga heeringafilee* ei tähenda fileed „ühe punase sibulaga”. Eesti keeles saab öelda kahe presidendi kohta *Soome ja Eesti president*, vene keele grammatika võimaldab kasutada ainult *президенты России и Америки* (‘Venemaa ja Ameerika presidendid’). Kuigi lauses *Игáйкс киттардус ота талдрики kohale* (вп *Каждый наклонился над своей тарелкой*) kasutatakse ainsuse vormi, käib jutt mitmest taldrikust. Samas, lauses *Еһтунуд сипелгатена раискусид күлаеланикуд ота мајадест välja* (вп *Как испуганные муравьи ринулись жители деревни из своих домов*) kasutatakse mitmuse vormi. Sellised erinevused on tingitud lauseehitusest.

Uurimuses kõrvutatakse kahe keele näiteid ja selgitatakse, kuidas sõna mitmuse ja ainsuse vorm on seotud tähenduse, ümbritseva konteksti ja sellega, kuidas sõnastikus antud tähendus võib kõnes muutuda. (<https://dspace.ut.ee/handle/10062/74219>)